

30.04.2009

31.3.2009

ad 15/021/2006
LAVO

ASIA: Tullihallituksen tulliylitarkastaja Juha Vilkon eriävän mielipiteen sisältävä lausuma esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain kokonaisuudistusta valmistelleen toimikunnan mietintöön

Mietintöön liittyvänä eriävänä mielipiteenä pyydän kunnioittaen saada esittää lausumani eräistä tullilaitoksen rikostorjunnan kannalta ongelmallisiksi katsottavista mietintöön sisältyvistä seikoista. Erityisesti lausuman kohdissa 2 ja 3 esitetyt eroavaisuudet poliisin ja Tullin toimivaltuuksissa vaikuttavat oleellisesti tullilaitoksen vastuulla olevien rikostorjuntatehtävien suorittamiseen.

1. Tullirikoksiin liittyvissä esitutkintatoimenpiteissä tullilaitos tulee rinnastaa poliisiin

Säädettäväksi ehdotettavissa esitutkintalaissa (etl) ja pakkokeinoissa (pkl) on runsaasti säännöksiä, joissa esitutkintaviranomaisista mainitaan vain poliisi. Lisäksi lakiehdotuksissa on käytetty kauttaaltaan keskenään epä johdonmukaisesti käsitteitä *poliisi* ja *esitutkintaviranomainen*.

Voimassa olevan tullilain (1466/1994) 43 § 1 momentin mukaan tullirikosasiaa tutkittaessa noudatetaan mainitun tullilain säännösten lisäksi esitutkinnasta ja pakkokeinoista erikseen annettuja säännöksiä. Saman pykälän 3 momentin sanatarkan ilmauksen mukaan "Tullimiehellä on tulliviranomaisen suorittamassa esitutkinnassa sama oikeus ryhtyä tutkintatoimenpiteisiin ja käyttää pakkokeinoja kuin poliisimiehellä poliisiviranomaisen toimittamassa esitutkinnassa". Nämä tullilain säännökset voivat viitata sellaisinaanakin säädettäväksi ehdotettaviin uusiin esitutkinta- ja pakkokeinolakeihin.

Siltä osin kuin tullimiehen toimittamassa tullirikoksen esitutkinnassa on tarve käyttää pakkokeinoja, antaa edellä tarkoitettu tullilain viittaussäännös niihin oikeuden, jäljempänä käsiteltäviä vain poliisin käyttöön säädettäväksi ehdotettuja toimia lukuunottamatta. Tästä huolimatta katson, että esitutkinnan toimittamiseen liittyvät säännökset tulee olla yhtäläiset kaikkien esitutkintaviranomaisten osalta. Perustuslaissa turvattuihin perusoikeuksiin puuttumisen mahdollistavat säännökset tulisi olla toimenpiteiden kohteiden luettavissa yhdestä paikasta, esitutkinta- ja pakkokeinolaeista, jotta heillä olisi tosiasiallinen mahdollisuus arvioida toimenpiteen laillisuutta. Katson, että henkilöiden ei voida olettaa selvittävän tullihallinnon ulkopuolella vain vähän tunnetusta tullilainsäädännöstä edellytyksiä, joilla tullimies voi esitutkinta- ja pakkokeinovaltuuksiaan käyttää.

Katson myös, että valmisteltavana olevassa tullilaissa on lähes mahdotonta viitata kaikkiin poliisia tarkoittaviin esitutkintaa ja pakkokeinoja sääteleviin lainkohtiin, vaikka tullirikosten tutkinnassa tarvitaan edelleen lähtökohtaisesti samat säännökset kuin pelkästään poliisin tutkittavissa rikoksissa.

1

Erityisesti ehdotuksessa pakkokeinolaiksi on lukuisia kohtia, joissa esitutkintaviranomaisista on mainittu vain poliisi. Näitä kohtia en tässä yhteydessä katso tarpeelliseksi luetella, mutta niitä tuodaan tarvittaessa esille Tullihallitusta asian jatkovalmistelussa mahdollisesti kuultaessa.

Erään yksityiskohdan osalta totean kuitenkin seuraavaa: Mietinnön mukaan salaisen tiedonhankinnan suojaamiseksi poliisilla olisi oikeus käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, rekisterimerkintöjä jne. Pkl 10 luvun 45 §:n ja säädettäväksi ehdotetun poliisilain 5 luvun 44 §:n nojalla poliisi voisi käyttää näitä suojauskeinoja mm. telekuuntelun, televalvonnan, tarkkailun, teknisen tarkkailun ja valvotun läpilaskun suojaamiseen. Nämä keinot kuuluvat myös tullilaitoksen esitutkintatoimivaltaan. Telekuuntelua lukuunottamatta ne kuuluvat myös tullilaitoksen niin sanottuihin hallinnollisiin valtuuksiin. Viime mainittujen tiedonhankintakeinojen suojauksesta on luontevaa säätää valmisteilla olevassa tullilaissa. Sen sijaan esitutkinnan yhteydessä käytettävien toimenpiteiden suojaamisesta tulisi selkeydenkin vuoksi säätää nimenomaan pakkokeinolaissa.

Katsonkin siis, että siltä osin kuin ehdotettavissa säännöksissä säädetään esitutkintaan liittyvistä toimenpiteistä tai toimivaltuuksista, tulee ne kirjoittaa kaikkia esitutkintaviranomaisia yhtäläisesti käsittelevällä tavalla.

2. Tulliviranomaisilla tulee olla mahdollisuus ohjattuun tietolähteen käyttöön

Säädettäväksi ehdotettavan pakkokeinolain 10 luvun 1 §:ssä ja poliisilain 5 luvun 1 §:ssä on otettu lähtökohdaksi, että tietolähteen ohjattua käyttöä ei voitaisi – ilmeisesti edes lain tasoisella säännöksellä - säätää tulliviranomaisten toimivaltuuksiin kuuluviksi. En tunne muusta lainsäädännöstä tilannetta, jossa 'tavallisessa' laissa säädettäisiin niin, että jostain siinä säädetystä asiasta ei saataisi lainkaan säätää toisessa 'eduskuntalaissa'.

Toimikunnan enemmistön päätymään ratkaisuun en näe muutoinkaan mitään syytä. Säännösten perusteluistakaan ei millään tavoin käy ilmi, miksi mainittu toimenpide on pakkokeinolaissa ehdotettu rajattavaksi vain poliisin käyttöön.

Tulliviranomaisilla ei tähänkään saakka ole ollut käytettävissä valeostoa eikä peitetoimintaa rikosten estämiseksi, selvittämiseksi eikä paljastamiseksi. Sen sijaan vakavien rikosten torjunnassa järjestelmällinen tietolähdetoiminta – tietolähteen ohjattu käyttö - on ehdottoman tarpeellinen vastaisuudessakin. Muutoin Tullin mahdollisuudet puuttua vastuualueeseensa kuuluviin törkeisiin rikoksiin heikkenisivät oleellisesti nykyisestään. Tullirikosten torjunta yhteistyössä poliisin kanssa saattaisi vaikeutua, kun yhteistyöryhmän osapuolten valtuudet poikkeaisivat näin oleellisella tavalla toisistaan. Vaarana on myös se, että tietolähteitä käytettäisiin muutoin kuin kontrolloidusti, kun tällaisesta käytännöstä on erityisellä koulutuksella juuri päästy eroon. Koska ohjatun tietolähteen käytön edellytykseksi säädettäisiin 'erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi' (pkl 10:2 ja poliisilain 5:2), käytettäisiin mainittua toimenpidettä luonnollisesti myös Tullissa hallitusti ja harkitusti.

3. Tulliviranomaisille tulee myös säätää mahdollisuus peiteltyyn tiedonhankintaan

Se, mitä olen edellä kohdassa 2 esittänyt ohjatun tietolähdetoiminnan rajaamisesta poikkeuksellisesti peräti lailla säätämismahdollisuuden ulkopuolelle, koskee myös

mahdollisuutta säätää laissa – esimerkiksi valmisteilla olevassa tullilaissa – Tullille mahdollisuutta käyttää peiteltyä tiedonhankintaa.

Peiteltyyn tiedonhankintaan oikeuttavan säännöksen puuttuminen Suomen lainsäädännöstä on tullut toimikunnan tietoon tullilaitoksen rikostorjunnan käytännön tarpeista. Esimerkiksi huumausainetta sisältävän lähetyksen toimittaminen osoitteessa tuntemattomalle henkilölle olisi toimenpiteen keskeistä käyttöalaa, kuten pkl 10 luvun 13 §:n perusteluissa on todettukin. Kun tällainen tyypillisesti tullirikosten torjuntaan soveltuva toiminta olisi kertaluonteista ja kun siihen ei, kuten perusteluissa todetaan, sisältyisi väärin asiakirjojen tai rekisterimerkintöjen tms., käyttöä, en näe mitään syytä toimenpiteen rajaamiselle vain poliisin käyttöön.

Juha Vilkkö